

68. Budapest, I. Dísz tér–Tárnok utca
(Hunyadi János út–Szentháromság tér között)
(KÖH 32379)

Vízvezeték-fektetés régészeti megfigyelését végeztük 2009. december–2010. január hónapban. Január folyamán a kedvezőtlen időjárásnak is köszönhetően (fagy és sok csapadék) a Tárnok utca–Szentháromság tér sarkánál az árok K-i oldala megsuvadt. Az itt előkerült kürtőrészletet, a belőle KÉK felé mutató nyílást a lehetőségeknek megfelelően (fotózás, geodéziai bemérés) rögzítettük. Mérhető mélysége a járdaszegélytől mintegy 3 m. Régészeti leletanyag nem került elő. Az objektum korát, pontos rendeltetését a csekély információ, a fennálló omlásveszély miatt nem sikerült meghatározni. Valószínűleg egy pincéhez tartozó nyílás, kürtő lehetett. Május folyamán az üreget – további vizsgálat lehetősége nélkül – visszatemetették.

B. NYÉKHELYI DOROTTYA

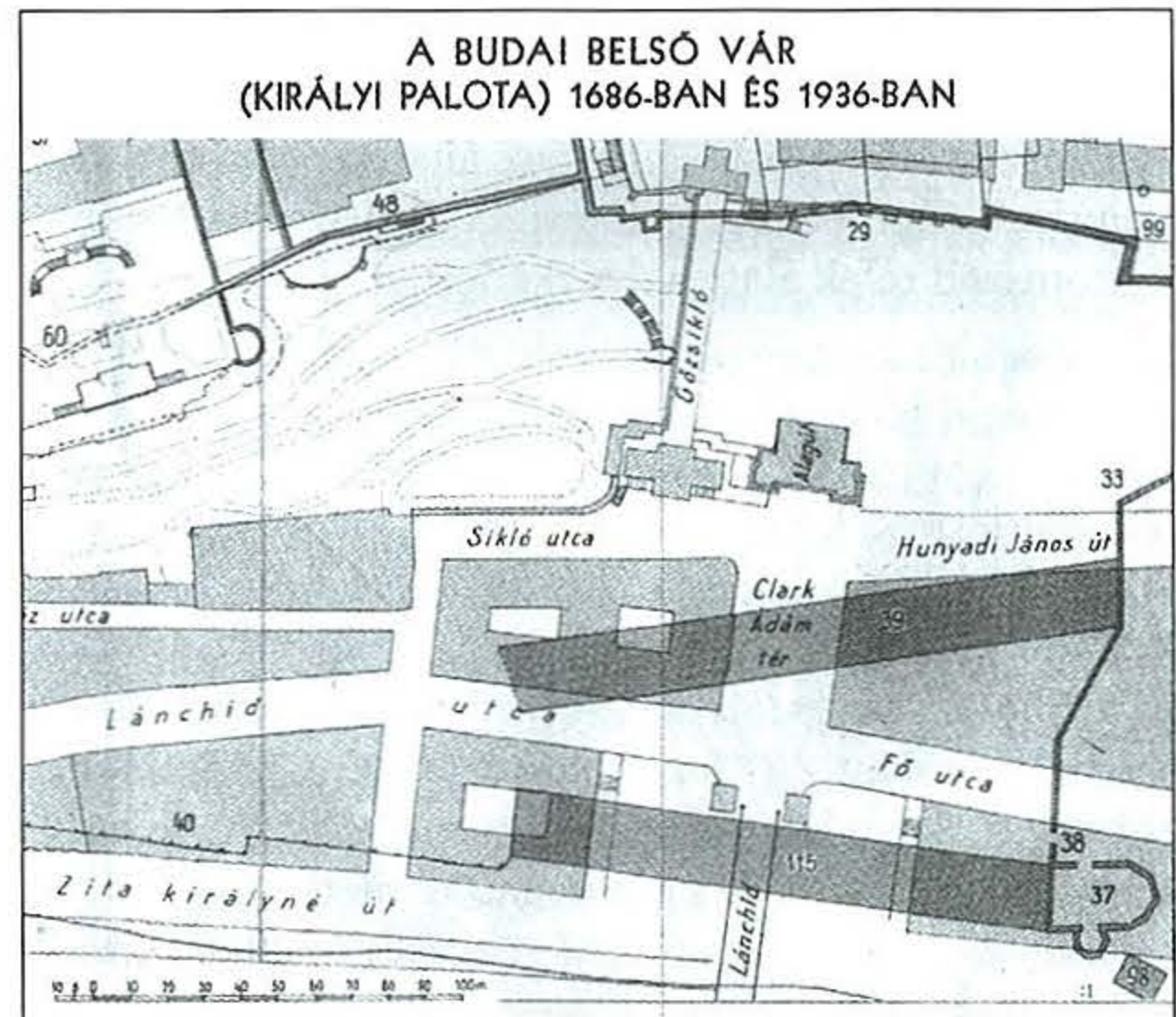
69. Budapest, I. Fő utca 2.
(KÖH 34699)

Tő

A két korábbi, kisebb szondázó feltárás (1992, 1997) és egy gépi földmunkához kapcsolódó régészeti megfigyelés (2008) után, 2010-ben további, de igen korlátozott léptékű feltárást végeztünk augusztus 13. és szeptember 2. között a Budai Várhegy lábánál fekvő területen.

A korábbi munkák célja a történeti környezetben való általános tájékozódáson kívül az volt, hogy megtaláljuk egy hatalmas, hosszan elnyúló építmény itt sejtett maradványait. Ez egyike, nyugatabbi példánya volt azon két objektumnak, amely a különböző képi források, (helyszínrajzok, látképek stb.) szerint egykor a helyszínen, ill. annak környékén állt. (Lásd az *illusztrációt, id. Gerő László alaprajzának részletét, amely az 1687-es Haüy–Rabatta-féle helyszínrajzot az 1930-as évekbeli viszonyokkal veti össze; In: Károlyi – Wellmann: Buda és Pest visszavívása 1686-ban.*) A két épület (vagy legalábbis az egyik?) a „Verancsics-évkönyvben” (Memoria Rerum), Buda 1541-es elfoglalása kapcsán „Mátyás király csűrje, avagy istállója”-ként szereplő objektummal látszik azonosíthatónak. (Mindkettő használatban volt még a török kor után is, egészen a 19. század közepéig.). A korábbi kutatások során azonban semmiféle, a keresett objektumhoz tartozó maradványt nem sikerült találnunk. Mindamellet kiderült, hogy a telek a római foglалás korától az újkorig terjedő időszakból tartalmaz régészeti jelenségeket és leleteket. (A két épület közül a keletebbi, Dunához közelebb eső maradványait a szemben lévő, Fő u. 1. sz. épület pinceszintje alatt sikerült megtalálnunk 2005–2006-ban.)

A 2008. évi gépi földmunka felügyelete során viszont a szóban forgó telek és a vele Ny-ról szomszédos, Hunyadi János utcai telek határán, a kettőt elválasztó kerítésfal teherhárító íve alatt olyan, jó megtartású fal-

csonk bukkant elő, amelyről feltételezhető volt, hogy az a számunkra fontos, nyugatabbi épület K-i, homlokzati fala lehet. Bár a falcsonk, egy lábazatrész felülete az adott, látható formájában egyértelműen újkori sajátosságokat mutatott, ez azonban összeegyeztethető volt azzal a ténnyel, hogy a török kor után az épületet újjáépítették, s ennek során a régi falakat nyilvánvalóan megköpenyítették. Mindez alapvetően látszott befolyásolni az ide újonnan tervezett épület lehetséges kialakítását.

Idei ásatásunk ezért – a beruházó-megrendelő kérésére – gyakorlatilag csak a falcsonkra és közvetlen környékének vizsgálatára szorítkozhatott, s a további tervezéshez szükséges adatszolgáltatást célozta. E cél eléréséhez az egykor itt állt épület (az Ybl-féle takarékpénztár) udvarának DK-i sarkán, a falra merőlegesen nyitottunk szelvényt. A munka során nagy mélységig követtük a falcsonk alapozását, de az alapozás alját statikai okok miatt nem sikerült elérnünk. Bár a feltárolt alapozás a felmenő falazattól teljesen eltért, és első ránézésre jellegében török korinak látszott, a rétegvizonyok alapján egyértelműen kitűnt, hogy csak újkori szerkezetről van szó. Mindezt alátámasztotta a falszerkezet kapcsolata a két oldalról csatlakozó Ybl-féle maradványokhoz is. Mivel ennek ellenére fennállt annak lehetősége, hogy az általunk vizsgált falfelület csupán késői köpenyezése az eredeti középkori épületnek, a megbízóval együtt úgy döntöttünk, hogy a fal átfúrásával, mintavétellel győződünk meg a kérdéstől. A fúró által három különböző helyen vett magminták alapján egyértelműen beigazolódott, hogy a fal teljes vastagságában (80–90 cm) egységes szerkezetű, azaz újkori, s mögötte még nagyobb távolságra (kb. 2 m) sincs másfajta falazat.

Bár feltárásunk így az alapcél tekintve negatív eredménnyel járt, azonban összességében mégsem volt eredménytelen. A szelvény mélyítése során ugyanis egy török kori, földbe ásott, faszervezetes építmény részletét sikerült feltárnunk, amelyből igen gazdag leletanyag, többek között egy kályha omladék került

ki. Mindez egyrészt alátámasztja azt az igényt, hogy a telek beépítése előtt annak teljes területét fel kell tární, másrészt valószínűsíti, hogy az általunk keresett csűr vagy istállóépület a vizsgált területtől kissé nyugatabbra, a szomszéd telek alatt helyezkedett el.

MAGYAR KÁROLY

70. Budapest, I. Logodi utca 49.
(KÖH 76433)

Kö

2010 őszén régészeti megfigyelést folytattunk a ház egyik lakásában, egy falalpozást megerősítő munkálatok miatt. A falalpozás során egy nagyméretű, leletszegény, 15. századi beásást bolygattak meg.

BENDA JUDIT

71. Budapest, I. Ostrom utca 5.
(KÖH 76431)

Á, Kö

2010 nyarán és őszén régészeti megfigyelést folytattunk az épületfelújítási munkákhoz kapcsolódó földmunkák mellett. Az épületben végrehajtott medencemélyítés során az altalaj fölött vékony bolygatatlan humuszréteget, e felett vastag modern feltöltést találtunk. A ház építésekor ezek szerint nagymértékű terepegyengetést hajtottak végre az erősen lejtő domboldalon. A helyiség D-i végében talált beásás újkorinak bizonyult.

A 17. helyiségben szintsüllyesztés során egy 1 m széles középkori kőfal alapozása került elő, míg a 15. helyiségben egy Árpád-kori szemégtödör alja.

A kocsielhajtó rámpájának mélyítésekor kiásott föld modern bolygatás, valószínűleg ez is a ház építésének terepegyengetésekor került feltöltésre.

BENDA JUDIT

72. Budapest, I. Rác fürdő
(KÖH 39577)

Kú, Tő

A Rác fürdő régészeti feltárásának befejezését követően a kivitelezési munkák során a BTM régészeti szakfelügyeletet látott el. 2008–2010 folyamán az alábbi területeken végeztünk munkát.

Az épület belsejében a török fürdő átmeneti helyisége és a török kori WC közötti ajtó kibontása során felszínre került a török kori ajtó csúcsívének indítása és az azt övező lépcsős díszítés indítása.

A török fürdő török kori WC-jében elbontották az újkori medencét. Alatta felszínre került a török kori elvezető csatorna, ami megerősíti a korábbi feltételezést, hogy itt volt a 16. században a WC.

A török kori előcsarnokban, annak DNy-i falán kibontották az elfalazott nyílásokat. Ekkor kiderült, hogy ezek a török korban nem ablakok, hanem fülkék voltak, a már korábban a szivattyúház területén feltárt másik

2 fülkéhez hasonlóan. Most 3 fülkét sikerült kibontani, melyeknek a csúcsívindítása is felszínre került. Így ezen a falon 6 fülke helyezkedhetett el (egy még ma is a barokk boltozat mögött található).

A török kori előcsarnok területén, az új „hamam” területére eső részen az újkori medencék alól felszínre került a török kori kőpadló.

A tükörfürdő környékén, a zsírfogó akna területén a nagyon mély újkori bolygatás alatt az altalajt találtuk meg, amelyben az épület sarkánál 1 gödörészlet került felszínre.

A barokk kapu előterében az Ördög-árok partját találtuk meg, nagyobb iszapos feltöltéssel. A feltöltés középkori rétegében egy malom(?)lapát került felszínre.

Az elektromos vezeték fektetésekor a Hadnagy utca és a Krisztina út találkozásánál áthelyezett lámpánál újkori feltöltés látszott, egy pince betömedékelése; a kereszteződéstől ÉNy-ra egy kőfal látszott, melynek kora meghatározhatatlan volt.

PAPP ADRIENN

73. Budapest, I. Rudas fürdő környéke
(KÖH 43163)

Kú

A Rudas fürdőt D-ről körbekerülő csatorna készült, e munkálatok mellett végeztem régészeti megfigyelést 2009. december 4. és 2010. március 29. között.

A Rudas fürdő és a Duna közötti szakaszon felszínre került egy nagy tömbkövekből készült fal. Az iránya megegyezik a csatorna nyomvonalával. Teljes szélességében a csatorna területére esik, így a munkálatok során a fal szinte teljesen elbontásra került. A köveket fémkapcsok kötik össze, a kötőmök kb. 1×0,5 m méretűek. A fal felett kb. 2 m-es újkori feltöltés található. Maga a fal is újkori, egy korábbi (19. sz. közepi) Duna menti támfal, a térképes adatok szerint 1824 előtt készült, vélhetően 1810–1824 között.

A fürdő bejárata előtt a fal szerkezete megváltozott. Nagyméretű törtkövekből rakott falként folytatódott D felé. A fal teteje viszont kb. ugyanabban a magasságban (2 m mélyen) került felszínre. Iránya is változatlan, a kivitelezés során a fal Duna felőli falsíkját, ill. a falmagot bontották el, a fal hegy felőli falsíkja maradt csak meg. Két falsíkját kváderkövekből rakták, falmagja törtköves. A fal kőanyaga főként puha mészkő, minimális (nagyméretű) téglá látható benne. A fal kövei között kötőanyag, habarcs nem látható. A felszínre került fal jellegében megegyezik az alsó rakparton (Szabadsághídnál) felszínre került támfallal.

A csatorna D-i, beforduló szakaszán egy 19. századi épület belsejében halad a csatorna. Előkerült a K-i és a D-i fala ennek a helyiségnek, belső felülete vakolt, egyszerű fehér festéssel. A padló vékony betonréteggel van borítva.

A fenti épület K-i falától a Duna felé 45 cm-rel egy 105 cm széles kő támfal áll. A kettő között kavicsos, tör-